

Kerka-menti Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési terve

– tervezet –

1. Természetvédelmi célkitűzések

1.1. A természeti adottságok és az azzal összhangban álló hagyományos tájhasználat és gazdálkodás nyomán a Kerka mentén kialakult tájkarakter, jellegzetes táji és tájképi értékek megőrzése, fenntartása.

1.2. A Kerka, mint a természetes állapotú vízfolyások jellemzőit még magán hordozó egyik jelentősebb magyarországi folyóvíz vízrendszerének, valamint a hozzá kötődő változatos ártéri és egyéb vizes élőhelyek természetközeli állapotának megőrzése, fenntartása.

1.3. A terület természetes állapotára jellemző tulajdonságokkal rendelkező élőhelyek (pl. mocsárrétek, láprétek), valamint a hagyományos tájhasználat, gazdálkodás nyomán kialakult élőhelyek (pl. kaszálók, legelők) őshonos fajok alkotta életközösségeinek megőrzése, fenntartása.

1.4. A területen található természetes és természetközeli erdők állapotának fenntartása, javítása.

1.5. A területen található védett és fokozottan védett növény- és állatfajok állományainak megóvása különös tekintettel a sárga sásliliom (*Hemerocallis lilioasphodelus*), mocsári kockásliliom (kotuliliom) (*Fritillaria meleagris*), tavaszi tözike (*Leucjum vernum*), kígyógyökerű keserűfű (*Persicaria bistorta*), kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), turbánliliom (*Lilium martagon*), hangyabogglárka fajok (*Maculinea* sp.), lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*), díszes tarkalepke (*Hypodryas /Euphydryas/ maturna*), sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), lápi póc (*Umbra krameri*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), Vladykov-ingola (*Eudontomyzon mariae vladykovi*), keresztes vipera (*Vipera berus*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), haris (*Crex crex*), rétisas (*Haliaeetus albicilla*), vadmacska (*Felis silvestris*), vidra (*Lutra lutra*) állományaira.

1.6. A terület táji és természeti értékeinek, valamint a fenntartásukra, helyreállításukra irányuló természetvédelmi kezelési tevékenység bemutatása az 1.1.–1.5. pontban foglaltak elsődlegességének biztosítása mellett.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A terület természetes – különösen a Kerka vízi, valamint árterének vízhatás alatt lévő – élőhelyeire kedvezőtlen hatással járó tevékenységek és területhasználat korlátozása.

2.2. A Kerka folyó szabályozatlan vagy szabályozással kevésbé érintett szakaszain többek között a kiemelkedő természeti értéket képviselő vízi élőhelyek megőrzése és változatosságának fenntartása érdekében a mederalakulás természetes folyamatainak (pl.

kavicszátonyok, kavicspadok, iszappadok, magasparkok képződése) és dinamikájának, az ehhez szükséges feltételek, adottságok fenntartása.

2.3. A Kerka folyó vízrendszerén a hosszirányú átjárhatóság elősegítése (elsősorban halak esetében a vízi műtárgyakon folyásiránnyal szemben történő átjutás érdekében pl. hallépcsők kialakításával).

2.4. A Kerka vízrendszerének árterén elhelyezkedő holtágakban és a mélyebb fekvésű területeken lehetőség szerint a természetes vízjárásra jellemző időtartamú és mértékű vízborítottság elősegítése pl. árvizek idején, magas vízállású időszakokban és azt követően a víz e területekről való elvezetése helyett annak megtartásával. Lehetőség szerint a lefűződött holtágak vízutánpótlásának biztosítása.

2.5. A hagyományos, extenzív, a terület természeti adottságaihoz alkalmazkodó gazdálkodási módok fenntartásának és újbóli alkalmazásának elősegítése, ösztönzése a tájhasználat és a gazdálkodáshoz kötődő élőhelyek változatossága érdekében.

2.6. A természetközeli gyepek fenntartása a létrejöttükben alapvető szerepet játszó hagyományos tájhasználatra jellemző extenzív gyepgazdálkodással. A kaszálás és legeltetés során a gyepen előforduló (védett, fokozottan védett) természeti értékek ökológiai igényeinek figyelembe vétele, életfeltételeik biztosítása.

2.7. A termőhelynek megfelelő fafajokból álló, elegyes, változatos korösszetételű, vertikálisan tagolt, változatos záródású, cserje- és gyepszinttel rendelkező, idegenhonos fajoktól mentes erdők kialakítása, visszaállítása, majd folyamatos erdőborítás mellett történő fenntartása.

2.8. Védett, fokozottan védett fajok a területen élő állományainak megőrzése elsősorban az élőhelyük és az ott található növénytakarások, életközösségek fenntartására irányuló aktív természetvédelmi kezeléssel vagy a területhasználatot, a területen folytatott tevékenységeket korlátozó intézkedésekkel.

2.9. Ragadozómadár fajok jelentős pihenő- és táplálkozóhelyeit érintő közép feszültségű (20 kV) villamosenergia-szállító vezetékek tartóoszlopain a keresztartók madárvédelmi berendezésekről szóló szabványnak megfelelő szigetelése.

2.10. A nagyvadállományok az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban álló szinten tartása (csökkentése).

2.11. A Kerka vízrendszerének árterén, mélyebb fekvésű területeken elhelyezkedő, szántóként való további hasznosításra kevésbé alkalmas területek hosszabb távú visszagyepesítése vagy nagyobb erdőtömbök szomszédságában őshonos, termőhelynek megfelelő, a tájra jellemző fafajokkal történő erdősítése. Álló- vagy folyóvízzel határos szántóterületeken kemikáliák használatának korlátozása a vízminőség védelme érdekében.

2.12. Az idegenhonos inváziós fajok – elsősorban a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), zöld juhar (*Acer negundo*) amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), jelzörák (*Pacificastacus leniusculus*), nutria (*Myocastor coypus*) – állományainak visszaszorítása, terjeszkedésük megakadályozása aktív természetvédelmi kezeléssel.

2.13. Az 1.6. pont szerinti természetvédelmi célú bemutatást szolgáló ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítmények kialakítása és fenntartása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

3.1.1.1. A területen található, természetvédelmi szempontból különösen értékes vizes élőhelyek (természetes élővizek, holtágak, mocsarak) állapotát tilos az 1. pontban meghatározott célokkal ellentétesen, vagy azokkal nem összhangban álló hatásokat, következményeket kiváltó módon megváltoztatni.

3.1.1.2. Az idegenhonos inváziós növényfajok meglévő állományai és azok terjedése ellen megfelelő területhasználattal és az állományok eltávolításával kell védekezni. Gyep élőhelyeken különösen a magas aranyvessző visszaszorításáról legeltetéssel vagy a virágzási időszakban végzett kaszálással kell gondoskodni. Fásszárú idegenhonos inváziós fajok eltávolítására mechanikus módszerek mellett körültekintően végzett vegyszeres kezelés is alkalmazható: cseppmentesen végzett tuskó- és sarjkenés, törzsinjektálás, pontpermetezés. A kezelés során vegyszer nem juthat élővízbe.

3.1.1.3. Gyep vegetációjú élőhelyeken a 3.2.1. pont rendelkezéseit értelemszerűen alkalmazni kell.

3.1.2. Fajok védelme

3.1.2.1. A sárga sászliliom, a szibériai nőszirmom és a kígyógyökerű keserűfű tömeges előfordulási helyein az első kaszálás alkalmával a lekaszálni tervezett terület 15–20 %-át kaszátlanul kell hagyni. A kaszátlanul hagyott területet csak a felsorolt fajok egyedeinek termésérlelését, magszórását követően, legkorábban október 1-től lehet lekaszálni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről a terület természetvédelmi kezeléséért felelős Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszátlanul hagyandó terület helyét és méretét.

3.1.2.2. Hangyaboglárka fajok élőhelyeül szolgáló gyepek nem kezelhetők legeltetéssel. Annak érdekében, hogy e lepkafajok rajzásakor (július–augusztus) megfelelő mennyiségű és fenológiai állapotú tápnövény (őszi vérfű /*Sanguisorba officinalis*/ és kornistárnics) legyen a területen, e gyepek kaszálása június 10-e után tilos. A területek szeptember után kaszálhatók másodszer. Kaszált területen legalább 10 cm magasságú tarlót és lekaszátlan sávokat kell meghagyni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszátlanul hagyandó sávok helyét és méretét.

3.1.2.3. A díszes tarkalepke élőhelyein a faj életfeltételeinek folyamatos biztosítása érdekében meg kell akadályozni a napfényes nyiladékok növényzetének záródását és tilos a tarvágás.

3.1.2.4. A lápi tarkalepke élőhelyén végzett első kaszálás alkalmával a lekaszálni tervezett terület 15–20 %-át kaszátlanul kell hagyni a hernyófészkek megóvása érdekében. A kaszált területen legalább 10 cm magasságú tarlót és kaszátlan sávokat kell visszahagyni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a

földhasználót és egyezteti a kaszálatlanul hagyandó terület, valamint a kaszált területen a meghagyandó sávok helyét és méretét. A faj élőhelye extenzív legeltetéssel is kezelhető.

3.1.2.5. A sápadt szemeslepke élőhelyein a faj életfeltételeinek folyamatos biztosítása érdekében tilos a tarvágás. A faállomány záródása nem csökkenhet 70 % alá és nem érheti el a 100 %-ot.

3.1.2.6. Becserjésedő gyepek helyreállítása során, amennyiben az a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) élőhelyén valósul meg, kökény, galagonya vagy vadkörte fajokból álló, a szukcesszió kezdeti stádiumában lévő, 1,5 métert nem meghaladó méretű cserjefoltokat vagy szegélyeket kell meghagyni.

3.1.2.7. A területen – elsősorban az egykori fás legelőkön – található idős, böhöncös, terebélyes faegyedeket, az élő és elpusztult (álló és földön fekvő) famatuzsálemeket a xilofág rovar-, az odúban költő madár-, valamint a denevérfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében meg kell hagyni.

3.1.2.8. Lápi póc és réti csík élőhelyül szolgáló vizek medrének kotrására, bolygatására kizárólag az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében megvalósuló élőhelyrekonstrukció vagy -rehabilitáció keretében kerülhet sor.

3.1.2.9. Haris költőhelyével érintett gyp első kaszálását legkorábban július végén, augusztus elején lehet elvégezni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszálásra vonatkozó pontos időbeli és térbeli korlátozásokat.

3.1.3. Terület- és földhasználat

3.1.3.1. Folyóvizek medrének kotrása szakaszonként, az adott szakasznak csak az egyik oldalán végezhető. Tilos a vízfelületet árnyaló őshonos fásszárú növényzet teljes eltávolítása. Vízgazdálkodási feladatok ellátása keretében történő, a természetvédelmi hatóság engedélyével rendelkező fakivágás tervezett időpontja előtt legalább 5 nappal tájékoztatni kell az igazgatóságot.

3.1.3.2. A területen található természetes vizekbe idegenhonos halfajok (pl. angolna /*Anguilla anguilla*/, busa fajok /*Hypophthalmichthys sp.*/, amur /*Ctenopharyngodon idella*/, szivárványos pisztráng /*Oncorhynchus mykiss*/) telepítése tilos.

3.1.3.3. Természetes vizek esetében horgászhelyek kialakítása csak az igazgatósággal előzetesen egyeztetett módon történhet.

3.1.3.4. A területen horgászto, rekreációs célú tó létesítése tilos. Bányató és egyéb vízfelület nem alakítható át intenzív horgász- vagy halastóvá.

3.1.3.5. Új kavics- vagy egyéb külszíni művelésű bánya vagy anyagnyerőhely a Kerka folyó árterén nem létesíthető, a meglévőket és közvetlen környezetüket a kitermelés befejezése után rekultiválni kell. A rekultiváció tervezése és végrehajtása során előnyben kell részesíteni a spontán rehabilitációt segítő megoldásokat.

3.1.3.6. A területen található, használaton kívüli olajtermelő kutak területén és közvetlen környezetében az idegenhonos inváziós gyomokat rendszeresen (évente legalább kétszer) le kell kaszálni. A nem őshonos fajok egyedeit el kell távolítani, e fajok újbóli megtelepedését őshonos fajok ültetésével kell megakadályozni.

3.1.3.7. A használaton kívüli, rendeltetésük ellátására már nem alkalmas vadgazdálkodási létesítményeket, valamint erdőgazdálkodással kapcsolatban kialakított építményeket, berendezéseket (pl. vadkárrelhárító kerítés, csemetekert kerítés) fel kell számolni, anyagukat – a helyszínen lebomló szerves anyagokon kívül – el kell távolítani a területről.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A Kerka mente tájkarakterének megőrzése érdekében tilos olyan épületet, építményt létesíteni, amely megbontja a terület tájképi egységét.

3.1.4.2. Épület, építmény létesítésekor gondoskodni kell annak tájba illesztéséről. Az engedélyezési eljárás során tájba illesztést igazoló dokumentációt kell készíteni.

3.1.5. Kutatás, vizsgálatok

3.1.5.1. Az igazgatóság írásbeli támogatásával rendelkező kutatási terv szerint végzett kutatáshoz nem kell beszerezni a természetvédelmi hatóság engedélyét.

3.1.5.2. Az engedélyezett, valamint a 3.1.5.1. alpont szerinti kutatási tevékenységek eredményeit hozzáférhetővé kell tenni az igazgatóság és a természetvédelmi hatóság számára.

3.2. Művelési ághoz vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások, tilalmak

3.2.1. Gyeppek kezelése

3.2.1.1. A terület gyepseit legeltetéssel vagy kaszálással szükséges hasznosítani, amelynek során természetkímélő, az adott gyep természeti adottságaival összhangban álló és a gyepi életközösségek életfeltételeit biztosító, hagyományos gazdálkodási módokat kell előnyben részesíteni.

3.2.1.2. A területen csak szarvasmarhával, juhval, kecskével, szamárral, lóval és bivallyal lehet legeltetni. A fajták kiválasztásánál lehetőség szerint őshonos haszonállatfajtákat kell előnyben részesíteni.

3.2.1.3. Gyeppek túllegeltetése tilos; a túllegeltetés elkerüléséről elsősorban megfelelő állatlétszám alkalmazásával szükséges gondoskodni. A gyep természetvédelmi szempontból túllegeltetett, ha az állományalkotó fűfélék rövidre rágása és a taposás miatt a gyep foltokban kiritkul, a talajfelszín részlegesen fedetlenné válik.

3.2.1.4. A területen a gyeppek évente legfeljebb két alkalommal kaszálhatók le. A kaszálásokat a 3.1.2. pont vonatkozó rendelkezései szerint, továbbá az adott gyepen előforduló további védett fajok szaporodási idejének figyelembevételével, növényfajok esetében magérlelésüket követő időpontra kell ütemezni.

3.2.1.5. A kaszált területeken a gyepék életközösségeinek megőrzése érdekében kaszálatlan bűvósávokat kell meghagyni, amelyeket a következő évben lehet lekaszálni. Amennyiben a 3.1.2. pontban szereplő rendelkezések nem tartalmazzak ettől eltérő előírást, 100 m széles lekaszált terület mellett 10-15 m széles bűvósávot kell meghagyni évente változó helyen.

3.2.1.6. A kaszálást a lekaszálandó terület közepéről kezdve kell végezni a gyepen élő állatok zárványterületre szorításának elkerülése érdekében. A kaszálás során vadriasztó láncot kell alkalmazni. Amennyiben lehetőség van rá, duplakéses kasza alkalmazandó, a dobkasza használata kerülendő.

3.2.1.7. Széna- és szalmakazlak gyepen való elhelyezése, tárolása tilos. A bebálázott szénát a kaszálást követő egy hónapon belül el kell szállítani a gyepről. Gondoskodni kell a területen maradt bálakötöző zsineg, fólia eltávolításáról.

3.2.1.8. Gépi munkák száraz vagy fagyott talaj esetén végezhetők a gyepfelszín és a talaj károsításának elkerülése érdekében. Éjszakai munkavégzés tilos.

3.2.1.9. Gyepék boronálására október 1-től február 28-ig kerülhet sor.

3.2.1.10. Gyepen tilos az öntözés és trágyadepónia elhelyezése.

3.2.1.11. Gyepterületen lévő fák és cserjék eltávolítására szeptember 1-től február 28-ig, madarak költési időszakán kívül kerülhet sor. A magányosan, vagy kisebb csoportokban álló méretes, őshonos faegyedeket meg kell hagyni.

3.2.2. Erdők kezelése

3.2.2.1. Az erdőnevelések és az egyéb erdőgazdálkodási tevékenységek során a xilofág rovar-, odúlakó madár- és a denevérfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében meg kell őrizni az idős, böhöncös, odvas faegyedeket, facsonkokat. Meg kell hagyni azokat a faegyedeket is, amelyeken védett, fokozottan védett madár gallyfészke található.

3.2.2.2. A nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell végezni. A nevelővágások során biztosítani kell az őshonos cserjék és az elegyedő őshonos erdőalkotó fafajok állományainak védelmét.

3.2.2.3. Őshonos fafajú állományokban az erdőnevelési munkákat és a fakitermeléseket (véghasználatokat) úgy kell kivitelezni, hogy biztosított legyen hektáronként legalább 5 m³ fekvő és lábon álló holt faanyag megléte.

3.2.2.4. Az erdőgazdálkodás során gondoskodni kell az erdőkben található, a természetes élővilág sokféleségének megőrzése, fenntartása szempontjából jelentős mikroélőhelyek (pl. kisvízállások, kifordult gyökértányérok) megőrzéséről.

3.2.2.5. Őshonos fafajokból álló erdőben történő véghasználat esetén az igazgatósággal egyeztetve kijelölt és térképen, valamint az erdőrészlet leíró lapokon feltüntetett hagyásfacsoportokat kell visszahagyni. A hagyásfacsoportok területén erdőgazdálkodási tevékenység csak az idegenhonos inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésének megakadályozása céljából végezhető.

3.2.2.6. Ahol az összefüggő erdőterület mezőgazdasági művelés alatt álló területtel közvetlenül határos, továbbá közút, erdészeti út és nyiladék mentén a biológiai sokféleség megőrzése, fenntartása, az élőhelyek és a tájkép védelme érdekében vissza kell hagyni az erdőszegélyeket az alsó lombkorona- és a cserjeszinttel. Az idegenhonos, inváziós fafajok (pl.

zöld juhar *Acer negundo*, fehér akác *Robinia pseudoacacia*, amerikai kőris *Fraxinus pennsylvanica*, mirigyes bálványfa *Ailanthus altissima*) egyedeit el kell távolítani az erdőszegélyből.

3.2.2.7. Őshonos fafajokból álló erdő felújítása során kerülni kell a tuskózást és a teljes talajelőkészítést. A vágásterületen történő égetés tilos.

3.2.2.8. Az erdőgazdálkodás során kíméletes fakitermelési és közelítési technológiákat kell alkalmazni. Védett növény- és állatfajok zavarásának, veszélyeztetésének elkerülése érdekében a közelítőnyomokat az igazgatósággal egyeztetve úgy kell kijelölni, hogy az ne érintse az élőhelyüket. A közelítést, anyagmozgatást száraz vagy fagyott talaj esetén, a talaj lehető legkisebb mértékű bolygatása mellett kell elvégezni a vegetációs időszakon kívül.

3.2.2.9. Engedélyezett fahasználat tervezett időpontja előtt legalább 5 nappal tájékoztatni kell az igazgatóságot. A készletezőhelyeket az igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.

3.2.2.10. A kitermelt faanyagot április 30-ig el kell távolítani a területről a xilofág rovarfajok védelme érdekében.

3.2.2.11. Védett növényfajokat vagy természetközeli állapotú gyeppel vagy cserjeszintet tartalmazó erdőállományban a teljes talaj-előkészítéssel végzett mesterséges erdőfelújítás tilos.

3.2.2.12. Égerláp, égerliget, fűzliget, telepített égerest és a termőhelynek megfelelő nyár fajokból álló társulások tartalmazó erdőkben nem végezhetők az érzékeny, nedves, vizes talajú állományokat veszélyeztető beavatkozások. A lápos, forrásos-vizenyős területeken a beavatkozások gyakoriságát és intenzitását minimálisra kell csökkenteni. A felsorolt élőhelyekben, társulásokban és közvetlen környezetükben erdészeti utak kialakítása és vízrendezés tilos. Vegyszerhasználatra csak különösen indokolt esetben, idegenhonos inváziós fajok eltávolítása érdekében kerülhet sor a vegyszer bemosódásának megakadályozásával. Erdőgazdálkodási tevékenységek csak száraz vagy fagyott talaj esetén végezhetők.

3.2.2.13. Tölgy-kőris-szil ligeterdők meglévő állományaiban legfeljebb 3 hektár kiterjedésű egybefüggő területen végezhető véghasználat. Vegyszerhasználatra csak különösen indokolt esetben, idegenhonos inváziós fajok eltávolítása érdekében kerülhet sor a vegyszer bemosódásának megakadályozásával.

3.2.2.14. Kocsánytalan tölgyesek (gyertyánnal és egyéb lombos fafajjal vagy fenyővel elegyes kocsánytalan tölgyeseket is beleértve) arra alkalmas állományai esetében természetes felújítást kell alkalmazni. Az elegyes állományokban a növedékfokozó gyérítések során a jelentősebb gyertyán elegyarány csökkentésével kell a kocsánytalan tölgyet segíteni.

3.2.3. Fásított területek kezelése

3.2.3.1. Fakitermelés a vegetációs időszakon, továbbá a területen előforduló védett fajok szaporodási időszakán kívüli időpontban engedélyezhető. A természetvédelmi hatóság a fakitermelés engedélyezési eljárása során őshonos fafajokból álló facsoport, őshonos cserjefajok alkotta csoport vagy egyes faegyedek meghagyását az igazgatóság szakmai állásfoglalása alapján írja elő. A fakitermelést és a kitermelt faanyag közelítését száraz vagy fagyott talajon kell végezni. A kitermelt faanyagot le kell hordani a területről.

3.2.4. Szántó művelési ágú területek kezelése

3.2.4.1. Az állóvíz vagy vízfolyás partjától számított 50 m-es széles sávval érintett, szántó művelési ágú földrészteken az engedélyokirat szerint vízben vagy vízfolyásban nem alkalmazható, vízi szervezetekre veszélyes növényvédő szer kijuttatására vagy ilyen szer felhasználásával történő permetlé előkészítésre csak a növényvédő szerek forgalomba hozatalának és felhasználásának engedélyezéséről, valamint a növényvédő szerek csomagolásáról, jelöléséről, tárolásáról és szállításáról szóló rendeletben előírt, a parttól mért biztonsági távolságok megtartásával kerülhet sor.

A Kerka-menti Tájvédelmi Körzet létesítésére irányuló védetté nyilvánítási javaslat

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság

2021. augusztus

1. A védelemre tervezett terület elhelyezkedése és főbb jellemzői

A Kerka a Mura folyó legjelentősebb magyarországi mellékvízfolyása, a tervezett tájvédelmi körzet területe pedig a Kerka folyóval és befolyóival, a vízfolyások völgyeivel és a közvetlenül csatlakozó természetközeli fás és fátlan élőhelyegyüttesekkel együtt a Nyugat-Zalai dombvidék legkevésbé tagolt eróziós dombsági kistáját fedi le. A terület felszíni képe a zalai dombvidékre általánosságban jellemző erősen tagolt, dombvonulatokkal szabdaltságot viszonyítva szelídebb, a dombok a síkra érve lealacsonyodva simulnak a Kerka-völgy lapos térszínébe. A terület 160-300 m tengerszint feletti magasság között váltakozik. A tervezési terület 25 település területét érinti, az országos jelentőségű védett természeti területek hálózatában pedig közvetlen összeköttetést képezne az Őrségi Nemzeti Park törzsterülete és a Mura-menti Tájvédelmi Körzet között. A védelemre tervezett terület kiterjedése 7459,077 hektár (lásd a térképvázlatot).

2. A védetté nyilvánítás indoka

A Kerka folyó és mellékvizei az eltérő mértékű szabályozás ellenére a mai napig megőrizték változatos vízjárású, természetközeli élővíz jellegüket. Hidromorfológiai jellemzőiknél, természetszerű vízjárásuknál fogva befolyóikkal együtt gazdag és változatos, országos szinten is egyedülálló ökoszisztémát tartanak fenn. Ezen vizes és vízjárta élőhelyek sokfélesége, valamint a jó vízellátottságú, ártéri és dombsági fás és fátlan élőhelyek változatossága, a tájra hagyományosan jellemző kisparcellás extenzív gazdálkodási formák fennmaradása kulcsszerepet játszik a kiemelkedően magas biodiverzitás hosszú távú fennmaradásában. Bár a tervezési terület szinte egészében a Natura 2000 hálózat és a Mura-Duna-Dráva Bioszféra-rezervátum bővítési területének része, igazgatási szempontból az országos jelentőségű védettség, a Kerka-menti Tájvédelmi Körzet megvalósulása jelent biztosítékot a magas természeti értékű vízfolyások, valamint az azokat kísérő, táji léptékű fás és fátlan élőhelymozaikok természetközeli jellegének, megőrzésének, továbbá az országos viszonylatban is unikális mennyiségű védett természeti érték fennmaradásának szempontjából.

3. A védelemre tervezett terület legfontosabb táji és természeti értékei

A Kerka mente gyepes élőhelyei közül kiemelkedő jelentőséggel bírnak a mocsárrétek és láprétek. A fokozottan védett sárga sásliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*) egyik legnagyobb hazai populációja él a Kerka mentén. A réteken nagy mennyiségben virít a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), a kígyógyökerű keserűfű (*Persicaria bistorta*), a kenyérbél-cickafark (*Achillea ptarmica*)

és a kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*). Értékes élőhelyek a folyót kísérő keményfás ligeterdők, melyek tavaszi aszpektusában a mocsári kockásliliomnak /kotuliliom/ (*Fritillaria meleagris*) országos jelentőségű állománya virágzik. A ligeti csillagvirág (*Scilla vindobonensis*) és a kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) a Kerka teljes szakasza mentén, a tavaszi tőzike (*Leucojum vernum*) és a kisvirágú hunyor (*Helleborus dumetorum*) lokális foltokban fordul elő. A keményfaligetek országos szinten ritka növényfaja a fiókás tyúktaréj (*Gagea spathacea*). A védelemre tervezett területen 8 védett gombafaj, 1 fokozottan védett növényfaj és 50 védett növényfaj állományai ismeretesek.

A vízfolyások védett gerinctelen fajai közül a szávai vízcisiga (*Amphimelania holandri*), a tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), a folyami rák (*Astacus astacus*), a gyűrűs folyami-szitakötő (*Onychogomphus forcipatus*), a kisasszony-szitakötő (*Calopteryx virgo*), a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), a vörösbarna karcsúacsa (*Aeshna grandis*), a feketelábú folyami-szitakötő (*Gomphus vulgatissimus*) és a pataki pásztorszitakötő (*Orthetrum brunneum*) említendő. Kiemelésre érdemes a fokozottan védett drávai tegzes (*Platyphylax frauenfeldi*) és karéliei kérész (*Eurylophella karelica*) előfordulása. Az ártéri nedves gyepek számos védett lepkefajnak adnak otthont, megtalálható itt a vérfüves rétek-hez kötődő vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), a sötétaljú hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*), és a kornistárnicshoz kötődő szürkés hangyaboglárka (*Maculinea alcon*). A láprétek értékes lepkefaja a lokálisan előforduló lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*). A folyót kísérő keményfás ligeterdők ritka, fokozottan védett lepkefaja az országban csak néhány helyen előforduló sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*). Ezekhez az erdőkhez kötődik a díszes tarkalepke (*Hypodryas /Euphydryas/ maturna*), és a kis Apolló-lepke (*Parnassius mnemosyne*) is. Az erdőkben, egykori fás legelőkön többfelé lehet még méretes, lábonszáradt fákat találni, ezekben fejlődik a nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*), a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), az orrszarvúbogár (*Oryctes nasicornis*), a kerekvállú állasbogár (*Rhysodes sulcatus*), és a skarlátbogár (*Cucujus cinnabarinus*).

A gerinces állatfajok közül a vízfolyások változatos és egyedülálló halfaunáját a következő fokozottan védett halfajok színesítik: a ritkaságszámba menő Vladykov-ingola (*Eudontomyzon vladykovi*) és magyar bucó (*Zingel zingel*), valamint a védett fűrge cselle (*Phoxinus phoxinus*), sujtásos küsz (*Alburnoides bipunctatus*), szívárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), nyúldomolykó (*Leuciscus leuciscus*), kurta baing (*Leucaspis delineatus*), dunai küllő (*Gobio obtusirostris*), halványfoltú küllő (*Romanogobio vladykovi*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), kövicsík (*Barbatula barbatula*), vágó csík (*Cobitis taenia*), balkáni csík (*Sabanejewia balcanica*) és bolgár csík (*Sabanejewia bulgarica*). A folyó egykori kanyarulatainak lefűződésével keletkezett holtágakban, és az egykori mocsarak lecsapolása révén keletkezett csatornák fokozottan védett faja a lápi póc (*Umbra krameri*) és a védett réti csík (*Misgurnus fossilis*). A tervezési területen előforduló 14 kétéltűfaj közül kiemelendő a dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*), gyepi béka (*Rana temporaria*), mocsári béka (*Rana arvalis*) előfordulása. A Kerka mente kiemelkedő herpetológiai értéke a néhány lokalitásban előkerült fokozottan védett kereszt vipera (*Vipera berus*).

A védelemre tervezett területen a közelmúltban összesen 158 madárfaj (ebből 25 fokozottan védett) került megfigyelésre, ebből 98 faj, köztük 7 fokozottan védett költ is a területen. A terület kiemelkedő madártani értékei a rétisas (*Haliaeetus albicilla*), a fekete gólya (*Ciconia nigra*) és a haris (*Crex crex*), mint költőfajok. A Kerka mentén eddig kimutatott 17 denevérfaj közül természetvédelmi szempontból kiemelkedik a fokozottan védett nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*) és csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*). A hazánkából kipusztult eurázsiai hód (*Castor fiber*) 1998-ban jelent meg ismét a

Kerka alsó szakaszán. Az azóta eltelt időszakban az állomány felszaporodott, az alkalmas élőhelyeket betöltötte. A Kerka mentén számos helyen találkozhatunk a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*) életnyomaival. Az utóbbi idők célzott kutatásainak köszönhetően a vadmacskát (*Felis silvestris*) több helyről sikerült kimutatni a területről. A védelemre tervezett területről összesen 303 védett és fokozottan védett faj előfordulása bizonyított.

4. Gazdálkodás, földhasználat és tulajdonviszonyok

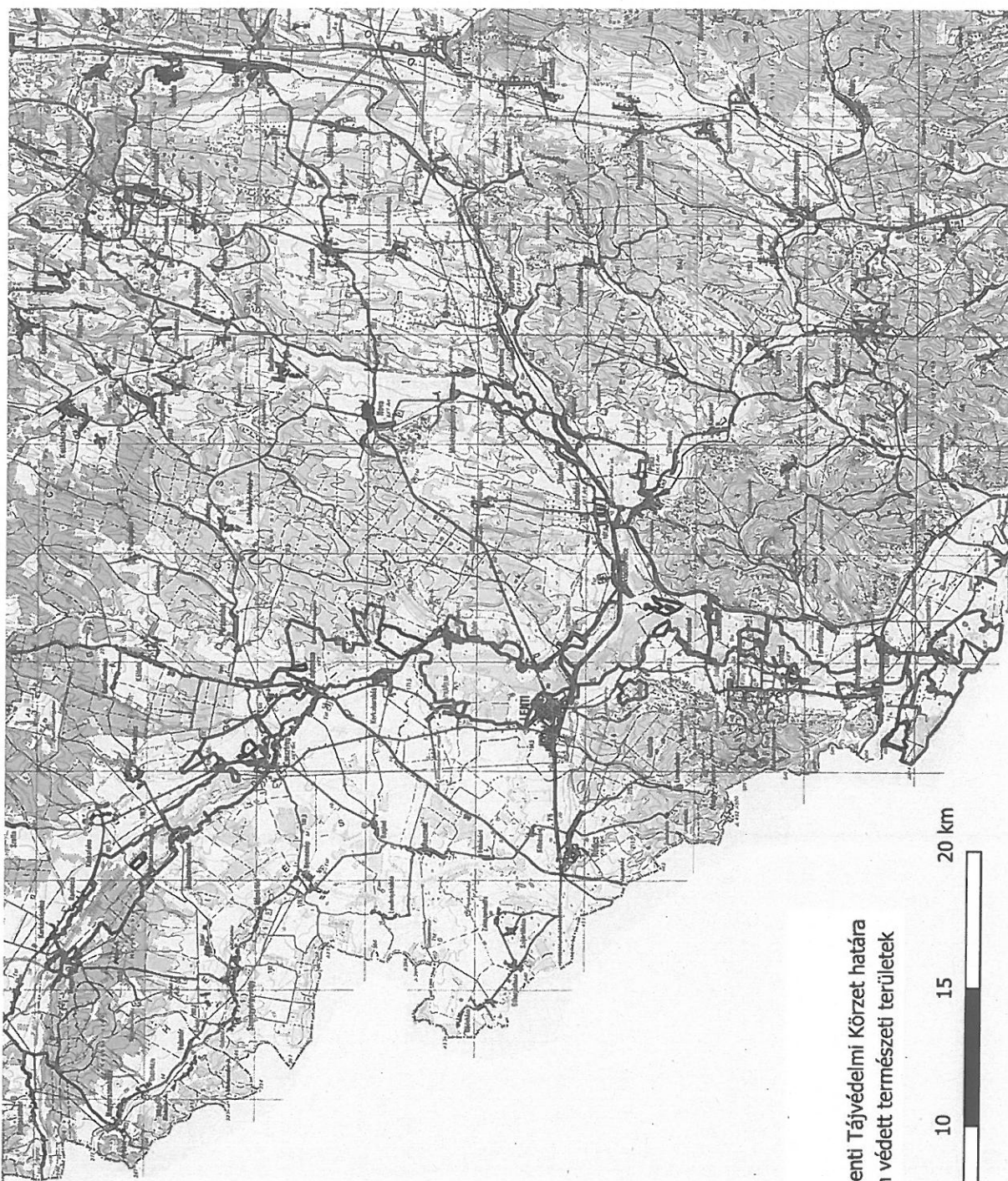
A természetközeli élőhelyek közül a gyepek (rét, legelő) részaránya 33,3%, azaz a védelemre tervezett terület egyharmadát fedik le, míg az erdőké és fásított területeké némivel magasabb, 40%. A művelésből kivett területek megközelítőleg lefedik a vízfolyások, vízjárta területek, holtágak kiterjedését, részarányuk 8,3 % a védelemre tervezett területen. A természetközeli élőhelyek közé ékelődött és a szegélyeken pufferterületként funkcionáló szántók a terület 18,4 %-át teszik ki.

A tulajdonviszonyokat tekintve a tervezési terület túlnyomó része (75,9 %) magántulajdonban (egyéni gazdálkodó, szövetkezet, gazdasági társaság) van. Az állami vagyonkezelésű területek részaránya 22,1 %. A két legnagyobb állami vagyonkezelő a Zalaerdő Zrt. és a Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság. A terület fennmaradó 2 %-a önkormányzati tulajdonban van.

5. A fokozott védettségre javasolt területrészek rövid ismertetése

A tervezett tájvédelmi körzet területén fokozottan védetté nyilvánítani tervezett hét különálló terület a Kerka-mente jellegzetes ártéri élőhelyeit reprezentáló, védett természeti értékekben leggazdagabb, természetvédelmi és tájképvédelmi szempontból legértékesebb és legérzékenyebb területeit fedi le. Összkiterjedésük a védelemre tervezett területnek mindössze 3,45 %-a. Ezeknek az élőhelyeknek nagy része a hagyományos, extenzív tájhasználat során, illetve eredményeként alakult ki, ezért a természetkímélő gazdálkodás továbbra is elengedhetetlen. Az összetett ökológiai rendszerek miatt azonban speciális természetvédelmi kezeléssel biztosítható az itt előforduló védett és fokozottan védett fajok megőrzése, amely figyelembe veszi az egy területen élő fajok eltérő szaporodási időszakait, ökológiai igényeit. A Lenti-Bárszentmihályfa közigazgatási területén fekvő egykori lőtér a Mura-Duna-Dráva Bioszféra-rezervátum bővítési területének magterületbe javasolt része, így a bioszféra-rezervátum bővítésének 2021. szeptemberi hivatalos UNESCO-s kihirdetését, illetve hazai jogszabályban történő kijelölését, lehatárolását követően az 1996. évi LIII. tv. 29. § (4) bekezdése alapján a törvény erejénél fogva (is) fokozottan védett természeti területnek minősül.

A védelemre tervezett terület elhelyezkedése és határai

1 : 150 000

Jelmagyarázat

- A tervezett Kerka-menti Tájvédelmi Körzet határa
- Tervezett fokozottan védett természeti területek

